

از گوشه و کنار

اسماعیل حدادبان مقدم

haddadiyan@emamreza.net

از این شماره، به درخواست تعداد زیادی از خوانندگان و تشویق جناب آقای کریم امامی، بخش "از گوشه و کنار" را مجدداً و به صورتی جدید عرضه می‌کنیم که امیدواریم مورد پسند قرار بگیرد. همین‌جا از خوانندگان عزیز نیز تقاضا داریم برای هر چه پربارتر شدن این بخش، اگر به مطلب یا خبری برخوردند که برای این بخش مناسب باشد، آن را برای ما بفرستند.

● ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۰، روز بین‌المللی ترجمه: فن‌آوری در خدمت نیازهای ترجمه

فدراسیون بین‌المللی مترجمان (FIT) طبق معمول هر سال، به مناسبت روز ترجمه، پیامی صادر کرده است که ترجمه بخشی از آن در زیر می‌آید:

فدراسیون بین‌المللی مترجمان از تمامی مجامع مترجمان حرفه‌ای در سراسر جهان دعوت می‌کند ضمن بزرگداشت روز ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۰، روز جهانی ترجمه، به موضوعی که برای امسال انتخاب شده عنایت خاص مبادول دارند. این فدراسیون از مجامع مترجمان حرفه‌ای درخواست می‌کند اعضای خود و عموم مردم را به فواید و محدودیت‌های ابزارهای جدیدی که در حرفه ترجمه مورد استفاده قرار می‌گیرد جلب کند. اکنون، وقت آن رسیده که تغییرات مداومی را که رایانه، اینترنت و پست الکترونیکی و ابزاری مثل نرم‌افزارهای تشخیص صدا و نرم‌افزارهای ترجمه و پایگاه‌های رایانه‌ای اطلاعات و اسناد در کار مترجمان ایجاد کرده مورد ارزیابی قرار داد. و نیز وقت آن رسیده که ادعاهای نرم‌افزارهای جدید ترجمه مبنی بر کاستن از هزینه و افزایش سرعت و کیفیت ترجمه را محک زد. و بالاخره، فدراسیون از تحقیقاتی در مورد تأثیرات فن‌آوری بر کیفیت ترجمه و وضعیت زندگی مترجمان استقبال می‌کند.

● ۶ درصد کاهش آثار ترجمه شده در شش ماهه اول ۱۳۷۹

به گزارش روابط عمومی "خانه کتاب"، ۹۵۶۴ عنوان کتاب در نیمه سال جاری منتشر شده است. از این تعداد، ۷۸۵۶ عنوان (۸۲ درصد مجموع کتابها) تألیف و ۱۷۰۸ عنوان (۱۸ درصد مجموع کتابها) ترجمه هستند. آثار تألیفی منتشر شده در مقایسه با نیمه سال قبل (۵۹۶۲ عنوان)، ۳۲ درصد رشد نشان می‌دهد و آثار ترجمه شده در مقایسه با مدت مشابه سال قبل (۱۸۱۷) ۶ درصد کاهش یافته است. قابل ذکر است که در این مدت از نظر موضوعی بیشترین کتابهای ترجمه شده با ۳۵۸ عنوان در موضوع علوم عملی و بعد از آن به ترتیب موضوعهای ادبیات (۳۲۷)، دین (۲۵۴)، علوم اجتماعی (۱۵۴)، علوم طبیعی و ریاضیات (۱۴۷)، فلسفه (۱۴۳)، هنر (۱۲۸)، کلیات (۱۲۳)، تاریخ و جغرافیا (۴۳) و زبان (۳۱) بوده است.

● سال ۲۰۰۱: سال زبان در اروپا

کمیسیون اروپا تصمیم گرفته است تا سال ۲۰۰۱ را "سال زبان در اروپا" بنامد. اتحادیه اروپا ضمن اعلام موافقت خود با پیشنهاد کمیسیون اروپا، تلاش خواهد کرد تا ضمن توسعه و گسترش همه زبانهای رسمی اروپا، وضعیت دو زبان ایرلندی و لوکزامبورگی را بهبود بخشد. برای اجرای این طرح، مبلغ ۸ میلیون یورو در نظر گرفته شده است. هدف بلندمدت این طرح، کمک به تمامی اهالی اروپاست تا بتوانند علاوه بر سخن گفتن به زبان مادری، از عهده سخن گفتن به دو زبان دیگر نیز برآیند. در حال حاضر، ۵۱ درصد از بزرگسالان اروپایی و ۲۹ درصد از جوانان بین ۱۵ تا ۲۴ سال، قادر نیستند به خوبی از عهده مکالمه به زبانی غیر مادری برآیند.

● جایزه ادبی پائولو کوئیلو برای نویسندگان ایرانی

در بهار سال جاری، پائولو کوئیلو، نویسنده مکزیکی از کشورمان بازدید کرد و اعلام داشت که از نویسندگان ایران و به خصوص جوانان می خواهد تا نوشته های فارسی خود را به زبان فارسی به آدرس او ارسال دارند. این نوشته ها نباید از ۲۰۰ صفحه بیشتر باشند. آثار ارسالی باید در سه رشته ادبیات داستانی، مقاله و فرهنگ اسلامی باشند و آخرین مهلت ارسال، ۲۸ اکتبر است و نامزدها در ۱۹ مارس معرفی می شوند. مبلغ این جایزه هزار دلار است. پائولو کوئیلو خود هزینه ترجمه این آثار را به برزیلی خواهد پرداخت. قصد او از این کار ایجاد پلی بین فرهنگ ایران و برزیل است.

همایش ها و سمینارها

● همایش ترجمه ادبی از/ به عربی

از ۱۴ تا ۱۶ ژوئن (۲۷-۲۵ خردادماه) سال جاری، دانشگاه وست مینستر انگلستان با کمک شورای فرهنگی بریتانیا، همایشی در زمینه ترجمه ادبی از عربی یا به عربی برگزار کرد. برخی از موضوعاتی که در این همایش مورد بررسی قرار گرفت، به قرار زیر است:

ویژگیهای ترجمه ادبی عربی چیست؟ آیا بهترین آثار ادبیات عرب ترجمه می شود؟ چه کسی باید درباره ترجمه این آثار تصمیم بگیرد؟ چرا برخی از نویسندگان عرب، آثار خود را به زبان انگلیسی یا فرانسوی می نویسند؟ آیا دشواریهای خاص ترجمه از عربی، به اطلاع علاقه مندان می رسد؟ مترجمان چگونه ترجمه می کنند؟ نمایشنامه های عربی چگونه در اختیار مخاطبان انگلیسی قرار داده می شود؟ در این همایش، پروفیسور پیتر بوش، پیتر کلارک، کاترین کوپام، عادل درویش، صبری حافظ و عده زیادی از مترجمان حضور داشتند.

● همایش بزرگداشت استاد احمد آرام و سمینار بررسی ترجمه در ایران

مؤسسه توسعه دانش و پژوهش ایران به منظور ارج نهادن به تلاشهای جاودانه استاد احمد آرام و بررسی مسائل ترجمه در ایران، همایشی در هفته دوم اسفند سال جاری برگزار می‌کند. موضوعاتی چون "سیر تحول ترجمه در ایران"، "اصول و جایگاه ترجمه در جهان معاصر"، "برابرنهادها یا واژه‌گزینی"، "نقد و بررسی سبکهای ترجمه"، "ترجمه و ارتباط ملتها و فرهنگها"، "ضرورت نهضت ترجمه در کشور و شیوه‌های تحقق آن" در این همایش مورد بررسی قرار می‌گیرند. نشانی دبیرخانه همایش: تهران، صندوق پستی ۵۵۹۷-۱۵۸۷۵ تلفکس: ۵-۸۷۸۷۲۷۴.

● طرح تدوین استاندارد زبان فارسی برای محیطهای رایانه‌ای

شورای عالی پژوهشهای علمی کشور، اجرای طرح ملی استانداردهای زبان فارسی را به سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی واگذار کرده و این سازمان نیز طرح تدوین استاندارد زبان فارسی برای محیطهای رایانه‌ای را در دستور کار خود قرار داده است. این سازمان در مرحله اول، اقداماتی برای رسیدن به تعریفی مناسب از زبان فارسی در محیط رایانه‌ای انجام داده و به نتایجی نیز دست یافته است، از جمله اینکه هنوز فهرست دقیق و کارشناسانه‌ای از الفبای زبان فارسی وجود ندارد. این سازمان با انتشار جزوه‌ای با عنوان "کامپیوتر و زبان فارسی"، از صاحب نظران خواسته تا به پرسشهای انتهای این جزوه پاسخ دهند. نشانی: تهران، خ انقلاب، خ فرصت، شماره ۷۱، اتاق ۴۲۰.

● پروژه شیراز: هنوز برای خوش بینی زود است

پروژه شیراز نام یک برنامه ترجمه ماشینی است که متون فارسی را به زبان انگلیسی ترجمه می‌کند. کار بر روی این برنامه در اکتبر ۱۹۹۷ آغاز شد و نسخه نهایی در اوت ۱۹۹۹ به پایان رسید. طراح این پروژه آقای حمید راد hamid@crl.nmsu.edu است و جمعی از متخصصان رایانه ایرانی و آمریکایی با ایشان همکاری کرده‌اند.

برای نشان دادن قدرت ترجمه برنامه پروژه شیراز، بخشی از سخنرانی بیل کلینتون که نخست توسط مترجم به فارسی ترجمه شده و سپس ترجمه فارسی توسط ماشین به انگلیسی برگردانده شده، در اینترنت آمده که در زیر ملاحظه می‌فرمایید. با توجه به اینکه پروژه شیراز، عمدتاً برای ترجمه متون خبری طراحی شده، مقایسه ترجمه ماشینی با اصل متن و یا ترجمه فارسی آن، این احساس را ایجاد می‌کند که هنوز برای خوش بین بودن بسیار زود است.

متن اصلی

Science and engineering innovations are also propelling our remarkable prosperity. Information technology alone now accounts

for a third of our economic growth, with jobs that pay almost 80 percent above the private sector average. Again, we should keep in mind: government-funded research brought supercomputers, the Internet, and communications satellites into being. Soon researchers will bring us devices that can translate foreign languages as fast as you can speak; materials 10 times stronger than steel at a fraction of the weight; and molecular computers the size of a teardrop with the power of today's fastest supercomputers.

ترجمه مترجم

ابداعات علمی و مهندسی، موفقیت چشمگیر ما را افزایش می‌بخشند. تنها تکنولوژی اطلاعاتی توسط به وجود آوردن ماشا علی با پرداخت حقوقهایی نزدیک به ۸۰ درصد بیشتر از میانگین بخش خصوصی، در حال حاضر یک سوم پیشرفت اقتصادی ما را به خود اختصاص می‌دهد. بار دیگر می‌بایست این را به خاطر سپرد که تحقیقات تأمین شده توسط دولت، ابر کامپیوترها، اینترنت و ماهواره‌های ارتباطی را به وجود آوردند. به زودی محققین ابزارهایی را در اختیار ما قرار خواهند داد که قادر خواهند بود زبانهای خارجی را به همان سرعت که می‌توانید صحبت کنید ترجمه کنند، موادی ده برابر فویتر از فولاد با وزنی بسیار کمتر از آن، و کامپیوترهای مولکولی به اندازه یک قطره اشک، و با قدرت سریعترین ابر کامپیوترهای کنونی.

ترجمه ماشین از روی ترجمه فارسی مترجم

Scientific innovations and engineering, increase our spectacular success. Technology of informations single- Handedly by creating of jobs that salaries pay more than average of part of regard near 80 percent, currently third of advancement of economy allocates our to it. Once again must remembered it that investigations been provided by governemnts, supercomputers, created Internetand satellite. Soon will put researchers of tools in our authority will be ablethat talklanguages of foreignerto same speed that able to translate, materials more strong equal village from steel with weight very les than it, and computers of moleculle as much as on teardrop and wth power ofmost fast supercomputers of present.

● ترجمه و مترجم در اینترنت

در زیر به اختصار، به معرفی برخی از سایتهای ترجمه می‌پردازیم:

- شورای ترجمه انگلستان
WWW.literarytranslation.com/
- فدراسیون بین‌المللی مترجمان (FIT)
WWW.fit-ift.org/
- مؤسسه ترجمه کتبی و شفاهی انگلستان (ITI)
WWW.iti.uk
- سرویس ترجمه کمیسیون اروپا (SDT)
WWW.europa.eu.int/comm/sdt/en/index.html

● رمانهای فارسی در ترجمه

- در زیر، اسامی رمانهایی آمده که به تازگی به زبانهای دیگر ترجمه شده‌اند:
- کوه مرا صدازد، محمدرضا بایرامی، ترجمه به آلمانی: یونا هیمبل رایش. ناشر: بانوباب، گابریل و ناگل و کیمشه. این کتاب، در ترجمه آلمانی، عنوان "جلال و ماجراهای او با اسبش" نام گرفته است.
  - قصه‌های مجید، هوشنگ مرادی کرمانی، ترجمه به هلندی: بهرام صادقی شبستری. ناشر: بنیاد پرنس برنارد، شورای ملی همکاریهای بین‌المللی و پیشرفتهای پایدار.
  - بامداد خمار، فتانه - حاج سیدجوادی، ترجمه به آلمانی: سورتیه باغستانی. ناشر: اینزل. عنوان این ترجمه در آلمانی، *Der Morgen der Trunkenheit* می‌باشد.
  - اوسنه بابا سبحان، محمود دولت‌آبادی، ترجمه به آلمانی:؟. ناشر: اونوینز.

● ترجمه و مترجم در مطبوعات (فروردین - خرداد ۱۳۷۹)

- هیچ‌یک از بزرگان ترجمه ایران، هرگز آموزش ترجمه ندیده‌اند. گفتگو با حسن لاهوتی، گ: مهدی علی‌زاده، همشهری، ۱۳۷۹/۱/۱۴.
- یک پرسش و پاسخ (درباره بروز پدیده‌های ترجمه‌ها)، آرتوش بوداقیان، پیام آزادی، ۷۹/۱/۱۸.
- فکر می‌کردم امروز باید یک خبرهایی باشد؛ به یاد زنده یاد احمد میرعلانی، زاون قوکاسیان، فتح، ۷۹/۱/۲۱.
- همه آثار آقای نویسنده (نقدی بر ترجمه آثار مختلف توسط مترجمان)، محسن زمانی، صبح امروز، ۷۹/۱/۲۲.
- فصاحت و ملاحظت ترجمه ادبی: سخنی درباره معیارهای نقد و بررسی آثار ترجمه آثار داستانی، حسن هاشمی میناباد، حمیدرضا دولت‌آبادی، صبح امروز، ۷۹/۱/۲۳.
- ترجمه در این ملک، قصه‌ای ایترو و سرگردانه‌ای (مقایسه یک کتاب از مارگریت دوراس با نام شیدایی‌ل). و اشتاین با دو مترجم). مشارکت، ۷۹/۱/۲۳.
- نخستین همایش ترجمه ادبی در ایران، جهان کتاب، ش ۹۷-۹۸.
- گفت‌وگوی اختصاصی با استاد یحیی صنوبرین سونگ، مترجم قرآن کریم به زبان چینی، ترجمان وحی، ش ۶.
- ما مترجمان دیروز هستیم: گپی با شیرین دخت دقیقیان به بهانه انتشار کتاب درجه صفر نوشتار، صبح امروز، ۷۹/۲/۳.
- گزارشی از برپایی نخستین همایش ترجمه ادبی در ایران، کتاب ماه ادبیات و فلسفه، ۱۳۷۹/۲/۷.
- عاقبت در ترجمه، ماشین جایگزین اسان خواهند شد: گفت‌وگو با خانم مونیک کورونینگتون، مدیر بخش ترجمه شفاهی سازمان ملل متحد، گ: وحیدرضا نعیمی، همشهری، ۷۹/۲/۱۰.
- ترجمه، پیشینه‌ها و نظریه‌ها: گفت‌وگو با احمد صدیقی، زبان‌شناس و استاد دانشگاه، گ: فیروزه درشتی، حسین کاجی، انتخاب، ۱۱، ۱۲، ۱۳/۲/۷۹.

- ترجمه‌های عجیب و زندگی پیکاسو: بررسی ترجمه‌های مختلف از کتاب زندگی من با پیکاسو اثر فرانسوا ژیلو. ا.ح. لیاسه، هم‌میهن، ۷۹/۲/۲۱.
- ماجرای ترجمه و شهرت طلبی، امیر هوشنگ آذر، بهار، ۷۹/۲/۲۴.
- امیدوارم این همایش سرآغازی برای تاملات نظری درباره ترجمه ادبی باشد. گفتگو با علی خزاعی فر. کتاب هفته، ش ۳۲۳.
- تأملی عمیق‌تر در مسأله ترجمه: ترجمه اساسی و منکشف شدن زبان، پرویز معاد، ترجمه مریم امینی، سوره، ش ۷۵.
- دانشجویان مستعد ایرانی و بازار آشفته ترجمه آثار فرانسه: گفت‌وگو با مهوش قویمی. انتخاب، ۷۹/۳/۹.
- مترجم و نگاه ایرانی به ترجمه: بحثی درباره ممیزی در ترجمه ادبیات داستانی، شکوفه آذر، انتخاب، ۷۹/۳/۲۳.
- تراز ترجمه، کورش صفوی. رشد آموزش زبان، ش ۵۶.
- خشم و هیاهو، گفت‌وگویی با صالح حسینی، کیان، ش ۵۲.

● این مترجمان دیگر در میان ما نیستند.

○ دکتر یحیی مهدوی (۷۹-۱۲۸۷)

برخی آثار: شناخت روش علوم یا فلسفه علمی (۱۳۲۳)، فلسفه عمومی یا مابعدالطبیعه (۱۳۴۷)، بحث در مابعدالطبیعه (۱۳۷۰)، شکاکان یونان (۱۳۷۶).

○ محمدعلی حمید رفیعی (۷۹-۱۳۳۳)

برخی آثار: سالار مگسها (ویلیام گولدینگ)، قبضه قدرت (چسلاو میلوش)، فراسوی آزادی و منزلت (اسکینر)، دسته‌گلی برای ال جرنون (دنیل کایز)، برخورد تمدنها (ساموئل هانتینگتن).

○ احمد شاملو (۷۹-۱۳۰۴)

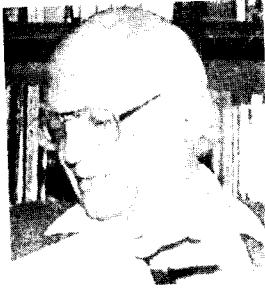
طبق آنچه جهان کتاب، (سال پنجم، شماره ۱۴ و ۱۳، مهرماه ۱۳۷۹) نوشته، ۳۰ ترجمه (۲۵ رمان و قصه، ۵ نمایشنامه) در فهرست آثار مرحوم شاملو وجود دارد که در میان ترجمه رمان و قصه آثاری چون نایب اول (رنه بارژ اول)، برزخ (ژان رورزی)، قصه‌های بابام (ارسکین کالدول)، زهرخند، مسافرخوچولو (آنتوان دوست اگزوپری)، عیسا دیگر، یهودا دیگر (گراهام گرین) و در میان نمایشنامه‌ها، عروسی خون (فدریکو گارسیا لورکا)، سی‌زلف و مرگ (روبر مرل)، نصف شب است دیگر، دکتر شوایتزر (ژیلبر سسبرون) قابل ذکرند.

○ دکتر محمود نجم‌آبادی (۷۹-۱۲۷۲)

برخی آثار: آیین پزشکی، تاریخ طب ایران، قصص و حکایات المرض، کتاب الجری و الحصیه.

* * *

● نجف دریابندری: اگر وزارت ارشادی در کار نبود

روزنامه بهار (۷۹/۳/۲۴) در نظرخواهی خود از سه کارشناس ترجمه دربارهٔ ممیزی در ترجمهٔ ادبیات داستانی، نظر نجف دریابندری را نیز جویا شده است. ایشان ضمن صحبت دربارهٔ معیارهای خاص هر جامعه در زمینه‌های فرهنگی، دربارهٔ دستگاه سانسور می‌گوید: "دستگاه سانسور هیچ وقت با خواست و ارادهٔ مردم هماهنگ نیست، زیرا فرهنگ و سنت در هیچ جامعه‌ای ثابت نیست." او دربارهٔ ممیزی نیز می‌گوید: "ممیز انسان بی مطالعه‌ای است که خود،

پس از سالها مطالعه در مقام یک سانسورچی، دچار دگرگونی و تحول فکری می‌شود و در اینجاست که در برابر ممیزی نرم‌تر برخورد می‌کند. در این شرایط مقامات سریعاً جای ممیزها را تغییر می‌دهند و به جای سانسورچی قدیمی که فرد با مطالعه‌ای شده است، یک فرد صفرکیلومتر بی مطالعه می‌آورند." دریابندری در ادامه دربارهٔ خود سانسوری، چنین اظهار نظر می‌کند: "من صریحاً می‌گویم که اگر وزارت ارشادی هم در کار نبود، من صحنه‌هایی را که با فرهنگ و عرف ایرانی مغایر می‌دیدم، حذف می‌کردم و به اعتقاد من حذف این صحنه‌ها لطمه‌ای به اثر نمی‌زند و اگر می‌زد، من مسئولیت اخلاقی در قبال نویسنده و خواننده داشتم."

● ابوالحسن نجفی: خواستم ثابت کنم فارسی زبانی قوی است

اخیراً استاد ابوالحسن نجفی به مناسبت انتشار کتاب فرهنگ فارسی عامیانه در محل شهر کتاب سخنرانی کردند که بخشی از سخنان ایشان را به نقل از روزنامه جام جم (۷۹/۵/۱۷) در اینجا می‌آوریم. ایشان بعد از تشریح چگونگی نام‌گذاری عنوان کتاب، به مشکل دانشجویان خارجی در فهم فارسی عامیانه اشاره می‌کنند و با ذکر نمونه‌هایی از ترجمهٔ بوف کور به فرانسه، به مترجمان آنها حق می‌دهند که نتوانسته‌اند از عهدهٔ ترجمهٔ دقیق گفتگوها برآیند. ایشان در ادامه دربارهٔ انگیزهٔ خود از تألیف این فرهنگ می‌گوید: "من از دوران دبیرستان به مسائل ترجمه علاقه داشتم و گاه‌گاه چیزهایی را ترجمه می‌کردم و مشکلاتم را از بزرگترها و باسوادترها می‌پرسیدم. در آنجا به جملاتی بر می‌خوردم که می‌توانستم معنی آنها را به فرانسه بفهمم، ولی نمی‌توانستم آنها را به فارسی برگردانم. گاهی اوقات از باسوادترها هم می‌پرسیدم، آنها هم

در می ماندند و می گفتند این به خاطر آن است که زبان فارسی، زبان ضعیفی است و نمی تواند از عهد ترجمه همه قسمتهای اثر بر بیاید. از همان موقع من در مقابل این حرف، اعتراض داشتم.^۱ نقدی بر این فرهنگ را می توانید در جهان کتاب (سال پنجم، ش ۱۴ و ۱۳، ص ۱۰ و ۹ و ۸) مطالعه کنید.

مصدیقی از "مترجم خیانتکار"

دکتر مجدالدین کیوانی

نام نیکولو ماکیاولی (۱۴۹-۱۵۲۷ م) دولتمرد و اندیشمند فلورانس معمولاً جمله مشهوری را که به وی منسوب است در ذهنها تداعی می کند. شاید همین لحظه که نام این سیاستمدار بدقبال به چشمتان می خورد، آن جمله به یادتان بیاید. بله، "هدف وسیله را توجیه می کند". همین یک جمله خشک و خالی - که شاید خیلی ها جز آن چیزی از ماکیاولی ندانند - چه دشمنی هایی را که در طول تاریخ برای او به وجود نیاورده، و چه زورگویان زیاده طلبی به استناد این جمله بلاها بر سر مردم نیاورده اند! اما ببینید پیتر بوندانلا در مقدمه ترجمه ای که با همکاری مارک موسا از کتاب *The Prince*^۱ انجام داده، چه نوشته است:

عبارت کلیشه ای که آرای پیچیده و ژرف ماکیاولی در باب اخلاق و سیاست، از روی ساده انگاری در آن خلاصه شده است (هدف وسیله را توجیه می کند) فی الواقع ترجمه ناشیانه غلطی است که مانعی تقریباً تسخیرناپذیر برای فهم اندیشه های ماکیاولی ایجاد کرده است. صرف ذکر این جمله حاکمان دیوانه قدرتی را به ذهن متبادر می کند که هدفهایی غیر اخلاقی را با ابزارهایی غیر اخلاقی تر دنبال می کنند، در صورتی که ماکیاولی هرگز سخنی در توجیه یا انکار چیزی بیان نکرده، بلکه فقط گفته است: "در مورد اعمال همه مردم، بویژه شاهان، که هیچ داور و حکم بی طرفی نباشد، انسان باید نتیجه نهایی را مد نظر داشته باشد" (*Si guarda al fine*). مفهوم مورد نظر [ماکیاولی] در شکل درست آن حتی دارای فایده اخلاقی هم هست (مقدمه، ص XIII).

و به این ترتیب، مترجم مطلع و (به احتمال قریب به یقین) هم زبان ماکیاولی با این سخن خود، کلامی را که تقریباً شکل عبارت قصار به خود گرفته است و سالهای سال بهانه به دست زیاده طلبان زورمداری داده که برای پیشبرد اهداف خود دنبال چنین گفته هایی هستند، پاک از اعتبار می اندازد و موجب می شود تا طعن و لعن کنندگان دولتمرد فلورانس - لااقل بابت آن جمله معروف - پس از ۵۰۰ سال دست از سر او بردارند و بگذارند این باقیمانده از عمر دنیا را به آرامی در گور خود بخواهد. بوندانلا در ادامه نظرات خود می نویسد:

اندیشه های ماکیاولی ظریف تر و دقیق تر از آن است که برخی از علمای علم اخلاق دریافته اند. او

1- Machiavelli, Niccolò. *The Prince*, tr. Peter Bondanella and Mark Musa, O. U. P. 1986.

این مطلب را جناب آقای دکتر مجدالدین کیوانی از کانادا برای ما فرستاده اند که از ایشان تشکر می کنیم. ا. ح. م.

هرگز تصور این را هم نمی‌کرد که هر نوع اقدام سیاسی را می‌توان توصیه کرد. وی سیاستمدارانی را که تنها هدفشان قدرت است، شهر و ندان خود را به قتل می‌رسانند، به یاران خویش خیانت می‌کنند، و از ایمان، ترحم و دین بی‌بهره‌اند، محکوم می‌کند. خود ماکیاولی می‌گوید: "با این وسایل شما ممکن است به قدرت برسید ولی به شکوه و شرف نمی‌رسید. قدرت شکوه نمی‌آورد. قدرت با "حق" هم مترادف نیست. کسانی که فقط قدرت دارند، حسابشان از شاهان مستحق ستایش جدا می‌شود، چون اهداف متفاوتی را تعقیب می‌کنند" (مقدمه، ص XIII).

من البته در پی تطهیر جناب ماکیاولی نیستم، چون ظاهراً دسته‌گلهایی در نوشته‌هایش به آب داده که نمی‌توان یکسره او را از هر نقص و عیبی برکنار دانست. سخن بر سر جملهٔ پر حرف و حدیث منسوب به اوست که به سبب ترجمه‌ای نادرست — یا به قول امروزیه‌های خودمان، "قرائتی غلط" — از آن، بر دولتمرد ایتالیایی بیش از آن مقدار که حَفْش بوده، ستم رفته است. به بیان دیگر، ممکن است ماکیاولی را بابت بعضی از حرفهای دیگرش مورد انتقاد قرار داد ولی نه به سبب جمله‌ای از او که به غلط از ایتالیایی ترجمه شده است. آیا کار آن کس که برای نخستین بار جملهٔ ماکیاولی را درست نفهمید و درست ترجمه نکرد، مصداقی از عبارات معروف "مترجم، خیانتکار"، نیست؟ از طرفه‌های روزگار اینکه، شعار مترجم، خیانتکار، را اول بار ظاهراً یکی از هم‌زبانان هم‌وطن خود ماکیاولی بر سر زبانها انداخته است!